

Мотиваційні аспекти вивчення англійської мови

Ключник Руслан Максимович¹, Щолокова Ганна Володимирівна²,
Чухно Тетяна Володимирівна³, Чернявська Олена Костянтинівна⁴,
Комліченко Альбіна Андріївна⁵

Опубліковано	Секція	УДК
30.01.2025	Освіта/Педагогіка	378.016:81

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14836867>

Анотація. У статті розглядаються мотиваційні аспекти вивчення англійської мови в умовах українського ЗВО. Автори виходять з того, що ґрунтовні знання англійської є необхідною умовою працевлаштування сучасного фахівця. Розглянуто деякі психологічні риси покоління «зумерів» у контексті дидактики. Зацікавленість у нових технологіях розглядається як одна з основних рис, притаманним сучасним здобувачам вищої освіти. Підкреслено, що результат є одним із потужних стимулів до вивчення англійської мови. Візуалізація прогресу та досягнення результатів – це ключові аспекти, які забезпечують спостереження самого здобувача за ходом навчального процесу. Наведено умовну класифікацію результатів вивчення мови (короткострокові, середньострокові, довгострокові). Розглянуто особливості проектної роботи на заняттях з англійської мови та висловлено припущення щодо оптимальної кількості здобувачів у команді з виконання проєкту (2–4 особи). Продемонстровано дидактичні можливості воркшопів, наведено приклади орієнтовних тем для таких занять. Особливу увагу приділено методу *peer teaching*, який передбачає виконання функцій викладача одним зі студентів. При цьому зазначено, що роль «справжнього» викладача є дуже важливою, адже студент у ролі викладача також потребує допомоги. Крім того, необхідно контролювати правильність матеріалів, які використовуються на такому занятті. Рівень знань групи повинен бути достатнім для сприйняття інформації від непрофесіонала. Крім того, сам «викладач» повинен мати досить високий рівень знань у порівнянні з рештою групи. Таким чином, цей метод не може бути корисним завжди. Метод «перевернутого навчання» передбачає опанування теоретичних знань вдома із подальшим їх використанням в аудиторії. Використання цих та багатьох інших методів та рекомендацій, на нашу думку, уможлиблює формування стійкої мотивації здобувачів до вивчення англійської мови.

¹ кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри глобальної економіки, Університет імені Альфреда Нобеля, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6787-275X>

² кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного туризму та готельно-ресторанного бізнесу, Університет митної справи та фінансів, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9396-9184>

³ кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземної філології, перекладу та професійної мовної підготовки, Університет митної справи та фінансів, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4112-7388>

⁴ кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології, перекладу та професійної мовної підготовки, Університет митної справи та фінансів, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8592-180X>

⁵ доктор філософії, викладач кафедри міжнародних економічних відносин, Університет митної справи та фінансів, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6357-7056>

Ключові слова: викладання англійської мови, мотивація, методи навчання, *peer teaching*, інновації, комунікація.

Motivational aspects of teaching English

Annotation. The article examines the motivational aspects of learning English in Ukrainian higher education institutions. The authors proceed from the fact that sound knowledge of English is a necessary condition for employment of a modern specialist. Some psychological features of the Zoomer generation are considered in the context of didactics. Interest in new technologies is considered as one of the main features inherent in modern students. It is emphasized that the result is one of the powerful incentives for learning English. Visualization of progress and achievement of results are key aspects that ensure the student's own observation of the educational process. A classification of language learning results (short-term, medium-term and long-term results) is given. The features of project work in English classes are considered. An assumption regarding the optimal number of students in the project implementation team (from 2 to 4 people) is made. The didactic possibilities of workshops are demonstrated, examples of indicative topics for such classes are given. Particular attention is paid to the peer teaching method, which involves the performance of the functions of a teacher by one of the students. It is noted that the role of a "real" teacher is very important, because the student performing the role of a teacher also needs assistance. In addition, it is necessary to control the correctness of the materials used during such a class. The level of knowledge of the group should be sufficient to perceive information from a non-professional. In addition, the "lecturer" himself / herself should have a high level of knowledge compared to the rest of the group. Thus, this method is not always useful. The "flipped learning" method involves mastering theoretical knowledge at home with its subsequent use in the classroom. The use of these and many other methods and recommendations, in our opinion, makes it possible to form a stable students' motivation to learn English.

Key words: teaching English, motivation, teaching methods, peer teaching, innovations, communication.

Вступ

Вивчення іноземної мови, зокрема, англійської, є важливою задачею для майбутнього фахівця. Англійська мова – це універсальний інструмент, що відкриває безліч можливостей у сучасному світі. Сьогодні вона є міжнародним засобом спілкування, мовою науки, технологій, бізнесу та культури. Знання англійської відкриває доступ до кращих освітніх ресурсів, зарубіжної літератури, передових наукових досліджень та дозволяє бути в курсі світових новин.

Численні престижні університети та компанії вимагають знання англійської, адже це не лише засіб спілкування, а й показник прагнення особи до розвитку. Володіючи мовою, фахівець може брати участь у міжнародних конференціях, стажуваннях та обмінах, що значно розширить його професійний світогляд.

Безперечно, англійська – це двері у світ нових можливостей, подорожей та спілкування з цікавими людьми по всьому світу. Втім, не слід забувати про те, що мотивація до вивчення мови – явище не безумовне. Воно вивчається психологією, педагогікою та іншими науками. Ефективна реалізація новітніх досягнень цих наук може сприяти значним зрушенням у викладанні англійської здобувачам усіх спеціальностей.

Дана проблематика висвітлена у працях М.С. Кривцової та О.В. Сороки, А. Моренцової, А.І. Петрової та О.А. Подзигун, П.С. Грицкевич, Н. Сембірінг та інших вчених.

Метою статті є дослідити основні аспекти мотивації здобувачів до вивчення англійської мови.

Результати

Сучасні українські студенти відрізняються від попередніх поколінь. Використовуючи різноманітні теорії поколінь (з огляду на їх умовність), можна стверджувати, що сучасні студенти у переважній більшості належать до так званих «зумерів», які народилися з кінця 1990-х до початку 2010-х рр. Інші назви цієї генерації – «центеніали» або «покоління Z». Звичайно, ми не можемо «підганяти» усіх молодих людей під ці стандарти, але певні тенденції вже яскраво вимальовуються. Зокрема, характерними рисами покоління «зумерів» є:

1. Візуалізація та наочність. Молоді люди зростають у просторі, перенасиченому інформацією. Тому вони «ловлять» її очима та сприймають як кадри з кліпу (так зване «кліпове мислення»). Численні представники цього покоління можуть блискавично орієнтуватися та приймати важливі рішення в кризових ситуаціях, що є важливим плюсом у трудовій діяльності.

2. Перехресність мислення. «Зумери» мають високу швидкість виокремлення необхідних фактів. Їм досить легко одночасно отримувати й аналізувати інформацію з різних джерел та навіть сфер наукового знання.

3. Зацікавленість у нових технологіях. Інтерес молодих людей до гаджетів уже не є суто розважальним. Здобувачі вже зацікавлені в інноваційних рішеннях, дослідженнях і розробках, які можуть змінити весь світ.

4. Здатність (або принаймні бажання) робити декілька справ одночасно. При цьому справи можуть бути абсолютно не пов'язаними одна з одною. Але не факт, що всі вони будуть доведені до кінця.

5. Певний імунітет до реклами. «Зумери», як правило, вже не піддаються маніпуляціям рекламників, які використовують стандартні методи (банери, листівки, а тим більше спам). Але цілком імовірно, що їх зацікавлять онлайн-посилання на продукт чи послугу, якими діляться друзі у соцмережах.

6. Налаштованість на швидкий результат. Часто зумери не налаштовані на довгострокове планування. Натомість їм потрібен швидкий результат «тут і зараз» [1].

Перелічені вище якості не є обов'язковими для всього покоління нинішніх студентів. Більше того, надмірна генералізація може зашкодити дослідженням у галузі педагогіки. Але ці характеристики можуть дати загальне уявлення про магістральний вектор теоретичних та практичних досліджень, які можуть допомогти у розробці навчальних курсів.

Якщо порівняти точки зору українських та закордонних студентів, які вивчають англійську мову, то можна побачити консенсус щодо свідомого вивчення англійської як важливого інструмента спілкування, необхідного для будь-якої сучасної освіченої людини. Проте, незважаючи на наявність у частини студентів високого рівня мотивації, все ще залишається досить значна частка студентів, які або ще не усвідомлюють важливість вивчення мов, або апіорі вважають іноземну мову не надто потрібною для себе [2, с. 151]. Викладачі мають враховувати ці реалії та діяти відповідно до них.

На нашу думку, одним із потужних стимулів до вивчення англійської мови є результат. Адже мотивація, заснована на досягненні результату, відіграє вирішальну роль, оскільки дозволяє здобувачам усвідомлювати цінність їх зусиль, підвищує впевненість у власних силах та створює стійкий інтерес до подальшого вивчення мови.

З точки зору психології, людина схильна повторювати дії, які призводять до позитивних результатів. У свою чергу, позитивний результат посилює бажання повторювати певні дії. У контексті вивчення англійської мови це може бути успішно складений тест, можливість підтримати розмову іноземною мовою або розуміння

іноземного тексту без перекладу. Такі досягнення формують внутрішню мотивацію, що особливо важливо для стійкого освітнього процесу.

Говорячи про викладання англійської, зазначимо, що результати можна поділити на три групи:

– короткострокові: вивчені слова, правильно побудовані речення, успішне виконання простого завдання;

– середньострокові: успішно пройдений рівень (наприклад, A2 або B1), участь у діалозі іноземною мовою з носієм мови або з людиною, яка знає мову значно краще за здобувача;

– довгострокові: складання міжнародних іспитів (*TOEFL, IELTS*), успішний виступ на конференції, влаштування на роботу, що вимагає знання мови.

Звичайно, ця класифікація є досить умовною, оскільки, наприклад, на рівні B2 перспектива працевлаштування у закордонну компанію може й не бути віддаленою метою. Утім, незалежно від рівня знань здобувачів, важливо, щоб викладач вибудовував процес навчання таким чином, щоб вони бачили свої здобутки на всіх етапах.

Для забезпечення стійкої мотивації, заснованої на результаті, можна також адаптувати навчальний процес під особливості групи та конкретних здобувачів. Це може включати низку засобів.

Постановка цілей. Кожне заняття має починатися з чіткого визначення цілей. Наприклад, наприкінці уроку студент повинен бути здатний описати свої захоплення англійською.

Фрагментування задач. Досягнення великої мети потребує поступового виконання дрібних завдань. Це запобігає почуттю перевантаження і створює постійне відчуття успіху. Ми не можемо пропонувати здобувачам протягом двох або трьох місяців вивчити мову для вільного її використання з професійною метою. Але ми можемо розбити цю задачу на підзадачі та реалізувати її протягом двох років, зберігши при цьому логіку викладання.

Зворотній зв'язок. Регулярна оцінка прогресу та конкретні рекомендації допомагають здобувачам зрозуміти, над чим потрібно працювати, і бачити, чого вони вже досягли. Не варто залишати студентів «сам на сам» із проблемою. Вони повинні усвідомлювати, що можуть розраховувати на допомогу викладача в тому обсязі та в тих часових рамках, у яких це передбачено.

Візуалізація прогресу. Таблиці, графіки, діаграми можуть наочно показати, як далеко просунувся здобувач, чи випереджає він графік вивчення мови.

З розвитком технологій викладачі англійської мови отримали доступ до платформ, що дозволяють фіксувати та аналізувати результати навчання у режимі реального часу. Програми на кшталт *Duolingo, Quizlet* або *Kahoot* пропонують вбудовані механізми оцінки. Такі підходи особливо ефективні для молодого покоління, яке звикло до інтерактивних форматів взаємодії.

Спільна дія. Людина, яка за своєю природою є істотою суспільною, завжди орієнтується на сприйняття своїх успіхів групою. Участь у конкурсах, проектах, групових обговореннях англійською стимулює мотивацію, розвиває почуття відповідальності та формує здатності до командної роботи.

Чільне місце при вивченні іноземної мови посідає проектна діяльність як один із важливих чинників мотивації. Вона є способом розвитку творчості, пізнавальної діяльності та самостійності. У результаті систематичної проектної діяльності у здобувача не лише формується банк творчих робіт, а й значно підвищується мотивація до вивчення мови, зростає впевненість у власних силах [3, с. 105]. У цьому виді діяльності важливим є те, щоб тема проекту була ціннісною для самого здобувача, а не була ретрансляцією поглядів викладача [4, с. 102]. Проектна діяльність являє собою спільну діяльність студентів, у ході якої вирішується наукова чи практична проблема шляхом

висунення гіпотези дослідження та її доведення обґрунтованими методами. Це гнучка модель організації навчального процесу, основою якого є творча самореалізація особистості здобувача освіти. Водночас проєкти спрямовані на досягнення певної дидактичної мети за допомогою комплексного вирішення проблем, що закінчується реальним і практичним результатом, який можна продемонструвати [5].

Підвищення мотивації студентів за рахунок вибору цікавої і значущої проблеми проєкту – це одна з переваг цього методу роботи. Студенти самостійно обирають форми та напрями роботи, що підвищує їхню ініціативу. Але при цьому деякі учасники неминуче будуть виконувати роль пасивних спостерігачів, самоусуваючися від виконання завдань [6, с. 440]. Ми вважаємо, що проєктна діяльність буде найефективнішою, якщо студенти будуть об'єднуватися у групи по 2-4 особи, причому кожен буде брати участь у презентуванні отриманих результатів та доповідатиме, серед іншого, про особистий вклад у проєкт.

Одним із творчих методів викладання англійської є «творча майстерня» (воркшоп). П.С. Грицкевич, аналізуючи власний досвід викладання, зазначає, що такі заходи можна проводити з різних тематик, як-от «*Stock exchange*», «*Customers*», «*Bitcoin*», «*Disney*», «*Brands*», «*Business*». Кожен з учасників супроводжує свою роботу хоча б одним із видів технічних засобів: слайдами або відео- та аудіоматеріалами. Рекомендована середня тривалість воркшопів має бути не більше двох академічних годин. Усі творчі майстерні розпочинаються з обговорення, що триває не довше, ніж десять хвилин. Так, у творчій майстерні з теми «*Brands*» модератор розпочав заняття із мозкового штурму, щоб активізувати роботу та збільшити мотивацію учасників. Основний виклад матеріалу відбувався завдяки демонстрації головної інформації, що обговорювалася, на мультимедійному екрані. Здобувачі під час проведення майстерні використовували спеціально відібрані тексти для розширення світогляду в обраній тематиці воркшопу, вправи для вивчення та закріплення нової лексики, тести-вікторини для перевірки отриманих знань, аудіоматеріали тощо [7, с. 184]. На нашу думку, цей метод поєднує риси проєктної роботи та *peer teaching*, про який йтиме мова нижче.

Peer teaching («рівний – рівному») – це метод навчання, який передбачає виконання функцій викладача одним зі студентів (рідше – парою або навіть групою студентів). Таким чином можна проводити як лекційні, так і практичні заняття. Говорячи про викладання англійської мови, студенти можуть взяти на себе пояснення граматичного матеріалу, модерування дискусій, проведення квізів та навіть форм контролю. Такий спосіб роботи стимулює відповідальність, адже на «викладача» покладена важлива роль: провести заняття так, як би це зробив справжній викладач.

Техніка *peer teaching* може покращити граматичну компетентність учнів. Н. Сембірінг наводить результати дослідження: було виявлено, що граматичні досягнення студентів покращилися від попереднього тесту (*pre test*) до посттесту (*post test*) після застосування методики навчання *peer teaching*. Це видно з покращення результатів студентів від попереднього тестування до посттестового. Загальний середній бал студентів на попередньому тесті становить 15, на формульовальному тесті – 35, а на посттестовому – 63. Ґрунтуючись на результатах польових записів, аркушів спостереження та опитувальника, можна стверджувати, що методика навчання *peer teaching* є дуже ефективною та придатною для того, щоб допомогти їм покращити свої граматичні досягнення, особливо під час вивчення такої складної теми, як умовні речення. Відповіді студентів після вивчення граматики за допомогою методики навчання «рівний рівному» представлені таким чином: більше 50 % студентів відповіли, що вони зацікавлені у вивченні умовних речень за допомогою техніки навчання *peer teaching*, вони відчули покращення, підвищення мотивації та погодилися щодо застосування даної техніки з будь-якої теми граматики, хоча менше 50% учнів відповіли, що вони раніше не знали цієї техніки [8, с. 97].

На нашу думку, мають бути певні умови використання цього методу. Так, рівень знань групи повинен бути достатнім для сприйняття інформації від непрофесіонала. Крім того, сам «викладач» повинен мати досить високий рівень знань у порівнянні з рештою групи. Таким чином, не кожен здобувач у групі в принципі повинен проходити через роль викладача. Можливо, не варто одному студенту проводити заняття протягом двох академічних годин – в цілому достатньо і однієї.

Слід особливо уважно ставитися до завдань, які пропонують здобувачі своїм одногрупникам. Необхідно не просто перевірити «ключі» до вправ, але й переконатися, що здобувач, який виконує роль викладача, вміє пояснити правильні відповіді. Це можна побачити на прикладах граматичних вправ. Наприклад, «викладач» пропонує одногрупникам заповнити пропуск: *The negotiations ... postponed indefinitely*. Очевидно, що правильна відповідь тут *were*. Але чи зможе здобувач пояснити правило вживання *Passive Voice* аудиторії?

Близькою до попередньої технологією є «перевернуте навчання». Основна ідея методу полягає в зміні ролей викладача та здобувачів, надавши останнім можливість працювати самостійно з використанням теоретичного матеріалу, а потім удосконалювати навички практичного застосування отриманих знань. Ознайомлення з теорією здійснюється вдома, натомість аудиторні заняття використовуються для тестувань, обговорень, моделювання комунікативних ситуацій тощо.

Застосовуючи на заняттях технологію «перевернутого навчання», можна досягти наступних результатів:

- оптимізація навчального матеріалу;
- збільшення ефективності організації самостійної діяльності студентів;
- формування у студентів відповідальності за свою освіту;
- підвищення рівня мотивації до навчання здобувачів вищої освіти;
- трансформація студентів у активних учасників освітнього процесу [9, с. 120].

Описані інновації у педагогічній діяльності покликані мотивувати студентів, більша частина яких належить до покоління «зумерів», до успішного навчання. У таблиці 1 здійснено спробу узагальнення розглянутих нами методів навчання, що сприяють підвищенню рівня мотивації здобувачів.

Таблиця 1

Інноваційні методи навчання іноземним мовам

Метод навчання	Характеристика
Метод проєкту	Виконання значного за обсягом завдання одноосібно чи групою здобувачів із подальшою презентацією результатів.
Творча майстерня	Отримання знань і миттєве їх застосування у груповій роботі.
<i>Peer teaching</i>	Виконання функцій викладача одним зі студентів.
Перевернуте навчання	Опрацювання теоретичного матеріалу вдома і виконання практичних завдань в аудиторії.

*Примітка: сформовано авторами

Звичайно, цей перелік методів є неповним, але розглянуті методи забезпечують досить ефективну мотивацію здобувачів. Втім, не слід забувати про необхідність добирати якісний контент, проводити регулярний моніторинг знань, справедливо оцінювати навчальні досягнення. Саме за цих умов мотиваційні заходи матимуть сенс і принеситимуть результат.

Пріоритет у процесі мовної підготовки має надаватися комунікативності, інтерактивності, аутентичності спілкування, вивченню англійської мови у культурно-цивілізаційному контексті, автономності та гуманізації навчання. Першочергове

значення має розуміння, передавання явного та прихованого змісту і вираження сенсу, що мотивує до вивчення лексики та граматики. Таким чином, увага здобувачів концентрується не на самих формах, а на їх використанні, і навчання граматиці здійснюється непрямим чином, у безпосередньому спілкуванні, виключаючи механічне вивчення граматичних правил [10, с. 224].

Використання цих та багатьох інших методів та рекомендацій, на нашу думку, уможлиблює формування стійкої мотивації здобувачів до вивчення англійської мови. Результати імплементації даного дослідження найкращим чином можна виявити через засоби зворотного зв'язку, у тому числі опитування.

Висновки

Вивчення англійської мови є важливою складовою підготовки сучасного фахівця. Ми виходимо з того, що мотивація до вивчення мови не виникає сама по собі у багатьох здобувачів. Створення позитивної мотивації залежить від багатьох факторів, серед яких – застосування новітніх методів навчання. Але передусім слід враховувати соціальні та психологічні особливості того покоління студентів, з яким ми працюємо.

Постановка цілей, фрагментування задач, орієнтованість на результат – усе це є важливим при плануванні та проведенні занять з англійської мови. Візуалізація прогресу та наявність зворотного зв'язку також мають неабиякий вплив на рівень мотивації здобувачів.

Важливе місце при вивченні іноземної мови посідає проєктна діяльність. Також значну ефективність довів метод «творчої майстерні» (воркшопу), під час якого студенти одразу застосовують набуті знання. *Peer teaching* також широко застосовується у лінгводидактиці, але слід зважати на рівень знань і вмінь здобувача, який виконує функції викладача. Опрацювання теоретичного матеріалу вдома і виконання практичних завдань в аудиторії (перевернуте навчання) – це ще один прийом, який дозволяє урізноманітнити навчальний процес та зробити його цікавішим.

Отже, мотиваційні аспекти вивчення англійської мови пов'язані із психологічними, педагогічними, технічними та іншими аспектами навчальної діяльності, які мають розглядатися з точки зору методологічного синтезу та плюралізму. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці практичних вправ для імплементації розглянутих нами принципів.

Список використаних джерел

1. Кривцова М.С., Сорока О.В. Покоління Z як потенційний сегмент ринку праці. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 27. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/404/391>.
2. Моренцова А. Мотиваційні аспекти вивчення англійської мови як іноземної в епоху глобалізації. *Молодь і ринок*. 2021. №4(190). С. 148–152.
3. Петрова А.І., Подзигун О.А. Навчання іноземної мови для професійного спілкування майбутніх учителів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Вісник Житомирського державного університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2015. Вип. 3(81). С. 104–107.
4. Міненко О.В., Крічкер О.Ю., Єремєєва Н.Ф. Формування мотивації вивчення англійської мови у студентів немовних спеціальностей. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип. 30. С. 102–105.
5. Хайруліна Н.Ф., Кир'язова О.В., Оверчук О.В. Проєктна діяльність як шлях підвищення мотивації до вивчення іноземної мови здобувачів освіти немовних ЗВО України в сучасних реаліях. *Академічні візії*. 2023. Вип. 19. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/361>.

6. Рембач О.О., Глінська Н.І., Шерстюк Н.В. Проектна діяльність як засіб підвищення мотивації до вивчення англійської мови. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 10 (28). С. 431–443.

7. Грицкевич П.С. Методика проведення англомовних творчих майстерень під час вивчення ділової іноземної мови. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. Педагогічні науки. 2020. № 2 (20). С. 181–186.

8. Sembiring N. Applying peer teaching technique to improve students' grammar achievement. *Kairos English Language Teaching Journal*. 2021. Vol. 5 No. 2. P. 89–98.

9. Долгопол О.О., Кір'янова О.В. Технологія «перевернутого навчання в підготовці здобувачів вищої освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2024. Вип. 213. С. 118–121.

10. Бурлімова Б.М., Яслінська К.М. Інноваційні технології вивчення іноземної мови у ВНЗ. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. Педагогічні науки. 2018. № 1 (15). С. 223–227.